

۲۰۱۲/۰۷/۲۸

داکتر عبدالرحمن زمانی

توطئه های انگلیس علیه حکومت امانی:

آنهائی که تحت تعقیب انگلیس ها قرار داشتند
(قسمت ۲۵)

مبارزه علیه رژیم کابل از اوایل سلطنت محمد نادرشاه در دو جبهه داخلی و خارج افغانستان آغاز شده بود. غازی امان الله خان در راس مبارزین افغان در اروپا قرار داشت. بقول شادروان غبار « روشنفکران افغان در اروپا لزوم تاسیس یک حزب مبارز را علیه رژیم نادرشاه احساس کردند، و طبعاً هر حزبی ناگزیر از داشتن هیئت رهبری است. این هیئت عبارت بودند از محمودطرزی و غلام نبی خان چرخي در ترکیه، شجاع الدوله خان، غلام صدیق خان چرخي و عبدالهادی خان داوی در برلین، عبدالحسین خان عزیز در روما، که در سر اینها شاه امان الله خان قرار داشت. اعضای حزب مرکب از یکعده محصلین افغانی و چند نفر از مامورین سفارتخانه های افغانستان در اروپا و ترکیه و غیره بود. مرانامه حزب در استانبول تسوید و در برلین مطالعه و در سویتزرلند مطرح مباحثه یک مجلس سری قرار گرفت و تصویبات چندی بعمل آمد. درین مجلس شاه امان الله خان و عده از سفرای معزول و برسرکار افغانی هم شامل بودند. یکی ازین سفرای عبدالحسین خان عزیز وزیر مختار در روم بود. بعد ها اعضای پارتی کشف کردند که این سردار نقابدار تصویبات این مجلس را به نادرشاه فرستاده و خطر عظیمی متوجه اعضای مجلس نموده است. همچنین جاسوسی دولت موفق شد که تمام اسناد و مکاتبات خصوصی غلام نبی خان چرخي سفیر مقیم انقره را بدست آورد و فوتوکاپی های آن در دارالتحریر شاهی افغانستان برسد. یک قسمت این مکاتبات که از طرف شاه امان الله خان، شجاع الدوله خان، بعضی محصلین افغانی و غیره بود به عنوان غلام نبی خان فرستاده شده و واضحاً خط حرکت و اقدام پارتی را علیه دولت نادر شاه نشان میداد». (۱)

از جمله اعضای هیئت رهبری، غلام نبی خان چرخي در ماه سپتمبر ۱۹۳۲ بطرف کابل حرکت کرد و هنوز از رسیدنش به کابل یکماه نگذشته بود که توسط محمد نادر شاه بشکل وحشیانه کشته شد.

جنرال غلام نبی خان چرخي

مرحوم غلام نبی خان چرخي

در گزارش استخبارات انگلیس راجع به اعدام غلام نبی خان چرخي آمده است که اعدام غلام نبی خان بتاريخ ۸ ماه نومبر، بعد از آنکه شاه سابق افغانستان را ترک کرد، سنگین ترین ضربه بر حزب طرفداران امان الله خان میبشد. او درین اواخر به همراهی شاه ولی خان به کابل برگشته بود. در اطلاعیه مختصر رسمی ایکه بعد از اعدام اوینشر رسید، دولت کابل گفته است که او پلان کشتن محمد نادرشاه را داشت. شش نفر از گماشتگان او هم با اعلامیه های تبلیغاتی دستگیر شده اند. درین اعلامیه ها از مردم ولایت جنوبی خواسته شده بود که بمقابل شاه فعلی قیام کنند. دوران خان و دونفر دیگر از گماشتگان فوق الذکر هم با غلام نبی خان

غلام نبی خان چرخي پسر ارشد سپه سالار غلام حیدرخان چرخي بود که در اگست ۱۹۲۰ عوض برگد عثمان خان در اسمار، و در دسمبر ۱۹۲۰ به قوماندانی مزارشریف مقرر شده بود. موصوف بین سالهای ۱۹۲۱ و ۱۹۲۴ بحیث سفیر در مسکو و بین سالهای ۱۹۲۶ تا ۱۹۲۸ بحیث وزیرمختار افغانی در پاریس ایفای وظیفه نمود. در نومبر ۱۹۲۸ بجای حبیب الله خان طرزی سفیر مسکو مقرر شد. جنرال غلام نبی خان چرخي در سال ۱۹۲۹ برای سرکوبی نیروهای حبیب الله کلکانی دریای آمو را عبور نموده وارد مزارشریف شد. او در همان سال بحیث سفیر در ترکیه مقرر شد و در سال ۱۹۳۲ بعد از برگشتن به کابل توسط محمد نادرشاه بشهادت رسید. (۲)

د پانو شمیره: له 1 تر 10

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

پاڼه: دليکنې دليکنيزې ښي پاڼوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکې په خیر و لولئ

اعدام شده اند. غلام جیلانی خان، برادر غلام نبی خان، نایب سالار جانباز خان و شیرمحمد خان چرخي هم فعلاً محبوس میباشند. همین راپور می افزاید که ریچارد مکوناچی سفیر انگلیس و خانمش هم در همان روز ۸ نومبر به کابل برگشته اند. (۳)

خود سفیر انگلیس در مکتوب محرمانه خود در رابطه با شهادت جنرال غلام نبی خان چرخي نوشت که اعدام ۸ نومبر غلام نبی خان، طوری که در تلگرام فردایش گزارش داده بودم، عواقب بسیار مهمی را در بر خواهد داشت. باوجودی که شاید دانستن نهائی این عواقب قبل از وقت باشد، اما سلسله رویدادها و طرح کلی مطلب فعلاً تا اندازه روشن شده است. معلومات من درین رابطه بصورت کلی حاصل صحبت هایم با شاه، صدراعظم، وزیر خارجه و شاه ولی خان میباشد.

سفیر انگلیس بعد از ذکر اینکه غلام نبی خان مرحوم یکی از رهبران گروپ طرفدار امان الله خان بوده است، مینویسد که نادرشاه بعد از گرفتن پیام غلام صدیق خان، از غلام نبی خان دعوت نمود که به کابل بیاید. نادر خان این دعوت را به مشوره وزیر خارجه فرستاده بود. وزیر خارجه (فیض محمد خان ذکریا) به شاه گفته بود که «اگر غلام نبی خان حقیقتاً روشش را تغییر داده باشد، باید این فرصت را از دست ندهیم و او را از کنار حزب امان الله خان جدا کنیم. اگر او حالا هم از امان الله خان طرفداری میکند، با بودنش در کابل آنرا بصورت رضایت بخش بر ملا ساخته و با آن معامله کرده میتوانیم».

غلام نبی خان چرخي این دعوت محمد نادرشاه را قبول میکند. قرار معلوماتی که به سفیر انگلیس داده شده بود، غلام نبی خان در نظر داشت با منحرف ساختن سوء ظن حکومت، راه داخل شدن به افغانستان را پیدا کند و به همکاری طرفدارانش، دوران خان و دیگران، قیام طرح شده طولانی مدت شانرا در سمت جنوبی رهبری کند. دعوتنامه شاه درست همان چیزی بود که او خواهانش بود. چند روز بعد، مرگ برادرزاده اش به او زمینه فرستادن یکی از برادرانش به افغانستان را هم مساعد میسازد. بتاريخ ۳۰ جولای، غلام جیلانی خان با جنازه [برادرزاده اش عبدالوکیل جان] از طریق هوایی وارد کابل میشود.

دوران خان در اواسط ماه اگست در ولایت جنوبی دستگیر میشود. و غلام نبی خان قبل از حرکتش از اروپا ازین خبر بی اطلاع میماند. بهر صورت، بنظر میرسد که از لحظه که او وارد بمبئی شد، در ملاقات با کسانی که معتقد و طرفدار بازگشت امان الله خان بودند، دوستی اش را پنهان نمیکرد. (۴)

غلام نبی خان چرخي بتاريخ ۱۳ اکتوبر به همراهی شاه ولی خان به کابل رسید و در مدت کمتر از یکماه بتاريخ ۸ نومبر به شهادت رسید.

طوری که قبلاً هم ذکر شده است عبدالهادی خان داوی هم در ماه می (۱۹۳۲) از سفارت افغانستان در برلین استعفا داده و به کابل برگشته بود.

مرحوم عبدالهادی خان
داوی (پریشان)

عبدالهادی خان داوی

عبدالهادی خان داوی نویسنده، شاعر و دیپلمات معروف بود که اشعارش را بنام (پریشان) بنشر میرساند. عبدالهادی خان در سال ۱۸۹۴ در کابل تولد شده و در سال ۱۹۱۲ از جمله اولین فارغان لیسه حبیبیه بود. او بعد از فراغت بحیث معاون جریده معروف سراج الاخبار بکار آغاز کرد. عبدالهادی خان در سال ۱۹۲۰ مسئولیت جریده معروف امان افغان را بدوش داشت. با شرکت در هیئت های مذاکرات صلح راولپندی و میسوری ماموریتش را در وزارت خارجه آغاز و در سال ۱۹۲۲ بحیث وزیر مختار افغانستان در لندن تعیین و بین سالهای ۱۹۲۵ و ۱۹۲۸ بحیث وزیر تجارت ایفای وظیفه نمود. عبدالهادی خان داوی از ماه دسمبر ۱۹۲۹ تا سال ۱۹۳۱ بحیث

د پانو شمیره: له 2 تر 10

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابلو. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیولو مخکي په خیر و لولی

وزیر مختار افغانستان در برلین ایفای وظیفه نمود.

عبدالهادی خان از سال ۱۹۳۳ تا ۱۹۴۶ بجرم حمایت از غازی امان الله خان در زندان بسر برد. در سال ۱۹۵۰ به پارلمان انتخاب و بحیث رئیس شورا تعیین شد. بین سالهای ۱۹۵۲ و ۱۹۵۴ بحیث سفیر افغانستان در قاهره و از ۱۹۵۴ تا ۱۹۵۸ سفیر افغانستان در جاگارتا بود. از سال ۱۹۶۶ تا ۱۹۷۳ وظایف رئیس مشرانو جرگه (مجلس عیان) را پیشبرد. عبدالهادی خان داوی در سال ۱۹۸۲ در کابل وفات نمود.

از اسناد موجود در آرشیف هند موزیم انگلستان که حالا از محرمیت برآمده و بدسترس محققین قرار دارند، ازین پارتی ایکه شادروان غبار ذکر کرده است، بنام های حزب آزادی، حزب مدافعین حقوق... و امانیست ها یاد شده است.

بعضی از رهبران و اعضای این پارتی که تحت تعقیب انگلیس ها بودند، قرار ذیل اند:

غازی امان الله خان و خانواده اش

غازی امان الله خان بتاريخ ۱۳ ماه می ۱۹۲۹ وطن را از راه چمن ترک گفت. بتاريخ ۲۴ می به همراهی ملکه ثریا، عنایت الله خان و اعضای دیگر خانواده شاهی توسط یک قطار مخصوص از کوپته روانه بمبئی شده و بتاريخ ۲۲ جون ۱۹۲۹ با خانواده اش توسط کشتی ایس - ایس ملتان عازم ایتالیا شد.

غازی امان الله خان از بمبئی بطرف ایتالیا حرکت میکند:

از چپ به راست سردار عنایت الله خان، شاه امان الله خان غازی، ضیا همایون و عبدالهادی خان داوی

مطابق به معلومات اسناد محرمانه استخبارات انگلیس کسانی که در روم با غازی امان الله خان یکجا زندگی میکردند عبارت بودند از خانم و اولادهایشان، عبدالفتاح خان طرزی منشی حضور، و محمد حسن جان پسر کاکا و شوهر خواهر خورد امان الله خان. تمام کسانی که بحیث خدمه استخدام شده بودند، ایتالوی بودند.

د پانو شمیره: له 3 تر 10

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی د لیکنیزی بنی پازوالی د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولئ

علیا حضرت سرور سلطانه (سراج الخواتین) و شهزاده عبیدالله

علیا حضرت والدة غازی امان الله خان در ماه دسمبر ۱۹۲۸ یکجا با ملکه ثریا کابل را ترک گفته به قندهار رفته بود و با انرژی تمام برای جلب حمایت درانی ها از امان الله خان فعالیت میکرد. با امان الله خان نخست به هند و بعد از آن به ایتالیا رفت. مطابق به راپور های استخبارات انگلیس روابطش با ملکه ثریا خوب نبود. با پسر دیگرش، شهزاده عبیدالله جان (متولد سال ۱۹۰۵) به آلمان رفته و از ماه دسمبر ۱۹۳۰ در برلین اقامت داشتند.

از چپ به راست شهزاده عبیدالله جان، علیاحضرت و سید کمال (قاتل محمد عزیز خان سفیر افغانستان در برلین)

د پانو شمیره: له 4 تر 10

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیولو مخکي په خیر و لولئ

حسن جان پسر سردار محمد عمر خان

مطابق به یک راپور دیگر استخبارات انگلیس، حسن جان که با نورالسراج خواهر غازی امان الله خان ازدواج کرده بود بعداً در کلارینس سویس اقامت داشت، اما بصورت مکرر بدیدن برادرش حسین جان که با کبرا خواهر دیگر غازی امان الله خان ازدواج نموده و در روم زندگی میکرد، می آمد.

محمد علی جان

محمد علی جان که در راپور های استخبارات انگلیس بنام احمد علی خان هم قبلاً ذکر شده است، پسر ارشد مرحوم محمد ولی خان دروازی بود. او در ایتالیا با دختر غازی امان الله خان ازدواج نموده بود. محمد علی جان بعد از جدائی با خانمش به افغانستان برگشت و در کابل پرود حیات گفت.

غلام صدیق خان چرخي

غلام صدیق خان چرخي (یوسف زی) چهارمین پسر سپه سالار غلام حیدر خان چرخي متولد سال ۱۸۹۴م میباشد، که در اکتوبر ۱۹۱۹ نخست بحیث معاون گل محمد خان نماینده افغان در هند بریتانوی بکار آغاز نمود، و بعد از آنکه در جون ۱۹۲۰ از راه کوئٹل خیبر وارد افغانستان شد، از برگشت دوباره اش به هند توسط مقامات هند بریتانوی بخاطری جلوگیری شد که گویا با مخالفین دولت هند بریتانوی همکاری داشته است. در ماه اگست ۱۹۲۰ بحیث معاون رئیس کمیته مهاجرین در کابل تعیین و بعد از شرکت در هیئت مذاکرات صلح میسوری (منصوری) با انگلیس ها بحیث مستشار دوم هیئت محمد ولی خان برای معرفی استقلال افغانستان به اروپا و امریکا رفت.

غلام صدیق خان چرخي در سال ۱۹۲۲ بحیث وزیر مختار افغانستان در آلمان مرحوم غلام صدیق خان چرخي تعیین شده و تا سال ۱۹۲۶ در برلین بود. در جنوری سال ۱۹۲۷ بحیث سرمنشی (منشی اول) شاه و رئیس دارالانشا (دارالتحریر) شاهی مقرر گردید. در دوران غیابت محمود طرزی در اروپا بحیث سرپرست وزارت خارجه ایفای وظیفه نموده و در سال ۱۹۲۸ غازی امان الله شاه را بحیث وزیر خارجه افغانستان در سفر اروپا همراهی نمود. در دسمبر سال ۱۹۲۸ برای مذاکره با اغتشاشوین شینوار به جلال آباد فرستاده شد. در ماه جنوری ۱۹۲۹ با شاه به قندهار رفته و در ماه مارچ همان سال در یک ماموریت خاص به روسیه فرستاده شده و در ماه اپریل ۱۹۲۹ بحیث سفیر افغانستان در اتحاد شوروی کار کرد.

مرحوم عبدالعزیز خان چرخي

غلام صدیق خان چرخي بعد از سقوط دولت امانی به برلین رفت. مدتی را در مکه معظمه سپری نمود، و در ماه مارچ ۱۹۳۱ به کابل برگشت. در ماه می همان سال بحیث سفیر افغانستان به برلین فرستاده شده و در ماه نومبر ۱۹۳۲ بعد از آنکه محمد نادر شاه برادرش غلام نبی خان چرخي را به شهادت رساند از وظیفه سبکدوش شده و در همانجا سکونت اختیار کرد. (۵)

غلام صدیق خان چرخي در سال ۱۹۶۲ در شهر برلین وفات نموده ، و بعد از انتقال جنازه به کابل، در جوار تمیم انصار بخاک سپرده شد.

عبدالعزیز خان چرخي

عبدالعزیز خان چرخي پسر سپه سالار غلام حیدر خان چرخي متولد سال ۱۸۹۱ میلادی میباشد. در سال ۱۹۱۹ میلادی بحیث قوماندان عسکری در فرقه اسمار تعیین

د پانو شمیره: له 5 تر 10

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راښوولې. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیولو مخکي په څیر و لولئ

گردید. در اکتوبر ۱۹۱۹ به قوماندانی ملکی و نظامی مزارشریف مقرر شد و در سالهای ۱۹۲۳ و ۱۹۲۴ حاکم نظامی لغمان بود. در سال ۱۹۲۶ بحیث معین وزارت داخله مقرر، و در سال ۱۹۲۸ مکرراً والی مزارشریف تعیین، در شورش حبیب الله کلکانی محبوبس و متعاقباً به کمک مردم هزاره نجات یافته به کوپته و از آنجا به مشهد رفت. در سال ۱۹۳۰ از طریق هندوستان وارد کابل شده، اما بتاريخ ۲ جولای مجبور به ترک کابل شد. وی در سال ۱۹۳۵ به برلین رفت و به صفت یکی از همکاران غازی امان الله خان باقی ماند. عبدالعزیز خان چرخي در سال ۱۹۶۱ در برلین وفات یافته و در همانجا در حضیره ترک ها دفن گردید. (۶)

به اساس راپورهای استخباراتی انگلیس، دو نفر دیگر هم از خانواده چرخي در اروپا تحت تعقیب بودند که یکی از آنها عثمان خان پسر مرحوم غلام جیلانی خان چرخي بود. (۷) نفر دوم غلام حسن خان بود، که انگلیس ها در سال ۱۹۳۵ در جستجوی پیدا کردنش بودند و فکر میکردند که شاید در مسکو باشد.

شجاع الدوله خان غوربندی

شجاع الدوله خان غوربندی

شجاع الدوله خان غوربندی پسر شاه دوله خان غلزانی متولد سال ۱۸۹۶ بود. او در سال ۱۹۱۷ به عنوان فراش باشی در سیر و سفر امیر حبیب الله خان ترتیب و تنظیم خیمه ها را بزمه داشت. از جمله مشروطه خواهان بوده و گفته میشود که ضارب اصلی گلوله بر شقیقه امیر حبیب الله خان بود. او در اولین کابینه غازی امان الله خان بحیث وزیر امنیت تعیین شد، در مذاکرات هیئت افغانی با هیئت انگلیسی تحت ریاست هنری دایس در کابل عضویت هیئت افغانی را داشت. شجاع الدوله خان بین سالهای ۱۹۲۴ و ۱۹۲۸ بحیث سفیر افغانستان در بریتانیا ایفای وظیفه نمود. چون در دوران جنگ داخلی اعلام نمود که برای کمک غازی امان الله خان از طریق مسکو به هرات میرود، بعد از برگشت به اروپا و رفتن به لندن، به وی اطلاع داده شد که بیش از آن نزد حکومت بریتانیا مورد قبول نبوده و باید انگلستان را ترک کند. او از لندن به جرمنی آمده و در سال ۱۹۳۱ با طرفداران عالیرتبه غازی امان الله خان به حج رفت. شجاع الدوله خان در سال ۱۹۳۳ از تابعیت افغانستان محروم ساخته شد و در سال ۱۹۴۵ در آلمان فوت کرد.

اسناد محرمانه استخبارات انگلیس نشان میدهد که یک پسر و یک برادرزاده جوان شجاع الدوله خان غوربندی نیز در اروپا و تحت نظارت شبکه های استخباراتی بودند.

محمود بیگ خان طرزی

محمود طرزی فرزند سردار غلام محمدخان طرزی بتاريخ ۲۳ اگست ۱۸۶۵م حین سفر عایله سردار غلام محمدخان طرزی بطرف قندهار در غزنی بنیا آمده و به پاس بزرگداشت به سلطان محمود غزنوی محمود نامیده شد

محمود طرزی در دوران حکمرانی امیر عبدالرحمن خان، از سن ۱۷ سالگی تا ۲۰ سالگی، عمر گرانمایه خود را در کراچی سپری می نماید، و در تابستان سال ۱۸۸۵م با پدر و خانواده ۳۵ نفری هندوستان را بمقصدبلاد عثمانی ترک میگوید. او در سال ۱۸۹۱ با اسما رسمیه دختر شیخ محمد صالح مسدیه ازدواج نمود.

د پانو شمیره: له 6 تر 10

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلپکني د ليکنيزي بني پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکي په خير و لولئ

وفات پدر (در ۷ سپتمبر ۱۹۰۰) محمود طرزی را غرق در اندوه و علاقمندی اش را برای رفتن بکابل بیشتر ساخت. لاکن تا سال ۱۹۰۱م که زمان فوت امیر عبدالرحمن میباشد حرکت بطرف کابل برایش ممکن نشد. تا اینکه در ماه فیبروری ۱۹۰۲ برابر با ۱۲۸۰ به همراهی حبیب الله برادرزاده خود بکابل بازگشت. محمود طرزی در سال ۱۹۱۱ مسؤلیت نشر دوره دوم سراج الاخبار را بعهدہ گرفت.

میگویند وقتی خبر مرگ امیر حبیب الله خان در کابل به شهزاده امان الله خان رسید، نزد محمود طرزی آمد و محمود طرزی را در آغوش کشید و اظهار تأثر کرد. محمود طرزی به اعلیحضرت امان الله خان همدردی نشان داده و بعد فرمود که "تأثر مکن حالا وقت عمل و کار است". گویا با این گفته محمود طرزی همکاری خود را با امیر امان الله خان ابراز داشت. امیر امان الله خان در آن لحظات حساس سیاسی افغانستان به سیاستمداران مانند محمود طرزی سخت نیازمند بود. محمود طرزی بعمر ۵۴ سالگی نخستین کسی بود که همکار و بازوی پر قدرت و قوی دولت امان الله خان، داماد دوم خود، واقع شد. او در اولین قدم تدبیر امور خارجه افغانستان را عهده دار شد. بزودی برتبه وزارت امور خارجه نایل گردید.

اولین کار محمود طرزی در مقام وزارت امور خارجه افغانستان اعزام هیئت ها به ایالات متحده امریکا، اتحاد شوروی و اروپا بود تا موضوع برسمیت شناختن آزادی افغانستان را در آن سرزمین ها تأمین کند. دومین کار محمود طرزی در مقام وزارت خارجه افغانستان بعد از ختم جنگ سوم افغان و انگلیس مذاکراتش با هیئت های حکومت هند برتانوی می باشد. اداره مستقیم این مذاکرات در مرحله دوم بدوش محمود طرزی بود. به تعقیب مذاکرات میسوری هند از جنوری ۱۹۲۱ تا ۲۲ نوامبر ۱۹۲۱، مرحله دیگر مذاکرات در کابل صورت گرفت. مذاکرات کابل را نیز محمود طرزی از جانب افغانستان ریاست کرد. نتیجه مذاکرات محمود طرزی بعد از یازده ماه مناقشه و مذاکره بین هیئت های افغانی و بریتانوی بالاخره منجر به امضاء معاهده صلح بین افغانستان و بریتانیا گردید.

محمود طرزی که از کارهای پرشور و دشوار وزارت امور خارجه افغانستان احساس خستگی می کرد از امیر امان الله خان خواهش نمود تا مدتی استراحت نماید. امیر امان الله خان به خواهش محمود طرزی لیبیک گفت و او را بحیث وزیر مختار افغانستان در پاریس مقرر نمود. محمود طرزی در سال ۱۹۲۲ وظیفه را در پاریس اشغال و سفارت افغانستان در فرانسه را تأسیس کرد.

محمود طرزی در دوران اغتشاش ملای لنگ برای حل این مشکلات و یک سلسله کارهای سیاسی دیگر در وزارت امور خارجه دوباره به افغانستان آمده و کار وزارت امور خارجه افغانستان را ادامه داد. محمود طرزی در جون ۱۹۲۵ م (تابستان ۱۳۰۴) به سن ۶۰ سالگی از مقام وزارت خارجه افغانستان استعفاء داد. گرچه استعفاء او رسماً تا سال ۱۹۲۷ قبول نشده بود، ولی در جنوری ۱۹۲۷ محمود طرزی و همسرش برای معالجه عازم اروپا گردیده و در جولای ۱۹۲۸ یعنی چند هفته وقت تر از آغاز دور دوم اغتشاشات به کابل عودت کرد.

در جریان اغتشاش، شورشیان شینوار تقاضای هفت فقره بی به حکومت افغانستان دادند. که فقره هفتم آن تقاضای اخراج محمود طرزی با خانواده اش از افغانستان بود.

محمود طرزی با مشاهده آشوب و وضع نابسامان افغانستان با همسر و فرزندان در معیت شاه امان الله خان از کابل به قندهار رفته با میسر شدن اولین طیاره در میدان هوایی قندهار از مدیریت خارجه قندهار پاسپورت اخذ و جانب هرات حرکت کرد. از آنجا به تاریخ ۴ مارچ ۱۹۲۹ بعد از اخذ ویزه از قونسلگری ایران در هرات، با طیاره ای که سفیر ایران از تهران برای کاری کرایه کرده و به هرات فرستاده بود، فضای پر آشوب افغانستان را ترک گفت و برای همیشه با کشور عزیز خود وداع و عازم تهران گردید.

محمود طرزی مدت ۸ ماه در تهران ماند تا اینکه در ۱۸ اکتوبر ۱۹۲۹ ویزه خروج را بدست آورده و به تاریخ ۲۶ اکتوبر ۱۹۲۹ از طریق باطوم اتحاد شوروی وارد استانبول ترکیه گردید. از جانب دیگر خانمش با عبدالوهاب محمود طرزی که در آنوقت آمر تشریفات وزارت امور خارجه افغانستان بود همراهی باقی اعضای خانواده محمود طرزی به

معیتی غازی امان‌الله خان از راه بمبئی با کشتی جانب اروپا سفر کردند و بعداً خانواده محمود طرزی از امان‌الله خان جدا گردیده و در استانبول به محمود طرزی پیوستند.

محمود طرزی بار دیگر در استانبول مقیم شدو بانوشتن خاطرات خود وقت می‌گذرانید، به یاد وطن میگریست و این شعرش را میخواند:

در غربت اگر مرگ بگیرد بدن من
آیا که کند قبر و که دوزد کفن من
تا بوت مرا بر سر کوهی بگذارید
تا باد برد خاک مرا در وطن من

محمود طرزی به تاریخ ۳۰ عقرب ۱۳۱۲ خورشیدی برابر با ۲۲ نومبر ۱۹۳۳ به عمر ۶۸ سالگی در اثر سرطان جگر که بی‌درنگ و سریعاً پیشرفت کرد، در خانه‌اش در محله بنام ماچقه در استانبول چشم از جهان پوشید و در همان جا بخاک سپرده شد. (۸)

عبدالفتاح خان طرزی

پسر محمود طرزی سکرتر خاص (منشی حضور) شاه امان الله خان غازی.

عبدالوهاب خان طرزی

پسر محمود طرزی که یک قسمت وقتش را در روم می گذشتاند، اما چندی قبل از مرگ پدرش به ترکیه برگشت.

عبدالعزیز خان طرزی

پسر محمود طرزی سابق سکرتر سفارت در قسطنطنیه.

عبدالقادر خان طرزی

عبدالقادر خان طرزی، پسر جوان محمود طرزی مدتی با غلام صدیق خان چرخي (که داماد محمود طرزی هم بود) در برلین زندگی میکرد. عبدالقادر خان طرزی در اواخر جنوری ۱۹۳۸ بمقصد تحصیل به فرانسه رفت. گفته میشود که الله نواز خان سفیر افغانستان در آلمان شایعاتی راشنیده بود که گویا او توسط غلام صدیق خان چرخي برای کشتن شاه ولی خان، که در فرانسه سفیر بود، به آنجا فرستاده شده است. شاه ولی خان این راپور را جدی گرفته به وزارت خارجه فرانسه شکایت کرد. در حین حال اسلام بیگ خان، قونسل افغان در پاریس، موضوع را به اطلاع طرزی جوان رسانده به او مشوره داد که برای جلوگیری از دستگیری فرانسه را ترک بگوید، و او هم فوراً به بروسیل رفت.

سید قاسم خان

سید قاسم خان پسر سید احمد شاه خان از سادات کز و از اعضای مهم نهضت مشروطیت بود. لیسه حبیبیه تا به پایان رساند. در سال ۱۹۱۹ در وزارت خارجه زبردست محمود صرزی کار میکرد مدتی مستشار سفارت افغانی در مسکو و بعد از آن در سال ۱۹۲۴ کارمند سفارت افغانستان در لندن بود. در ماه می ۱۹۲۵ به کابل

د پانو شمیره: له 8 تر 10

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@arghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکي په خیر و لولئ

برگشت و در وزارت خارجه مصروف کار بود. در ماه فیروزی ۱۹۲۶ بحیث جنرال قونسل افغانی در دهلی و در نومبر سال ۱۹۲۸ بحیث سفیر در روم تعیین شد. بعد از آن به هند رفت و در جون ۱۹۲۹ به قسطنطنیه رفت. سید قاسم خان برادر مرحوم هاشم خان، جنرال قونسل تاشکند بود، که در سال در نومبر ۱۹۳۰ کشته شد. سید قاسم خان با عزیزه جان دختر محمود طرزی ازدواج نموده بود.

ادیب افندی (همچنان به اسم های ادیب خان و محمد ادیب صالح)

ادیب افندی اصلاً از سوریه و مامای ملکه ثریا بود.

محمد یوسف خان

محمد یوسف خان سکرتر برحال نمایندگی افغانستان در روم (خسربره قاسم) بود. انگلیس ها گمان میبردند که این شخص نسبت به رژیم کابل به غازی امان الله خان بیشتر نزدیکی داشته و ممکن نقش دوگانه را بازی میکرد.

دیپلمات های سابق و حتی برحال افغان در اروپا

این گروه شامل آنهایی هم میشد که سابق در سفارت افغانستان در ترکیه کار میکردند و به تقاضای دولت افغانستان از امتیازات دیپلماتیک محروم شده بودند. در راپور های محرمانه اسخبارات انگلیس به ساده گی و آسانی نظارت و تعقیب این گروه اشاره شده است، زیرا حکومت ترکیه تحت فشار قبول کرده بود که تمام آنها باید اجازه نامه گرفته و رجستر شوند.

محصلینی که در اروپا و خصوصاً آلمان تحصیل میکردند و یا تحصیل کرده بودند

نفرت خانواده محمد نادرشاه و انگلیس هاز جوانانی که در آلمان تحصیل کرده اند، در اسناد آرشیف هند موزیم لندن دیده میشود. سید کمال خان حمله کننده سفارت افغانستان در برلین و محمد عظیم خان حمله کننده سفارت انگلستان در کابل از جمله کسانی بودند که در آلمان تحصیل کرده بودند. بر علاوه محمد عظیم خان که در لیسه نجات (امانی) شغل معلمی داشت، استاد عبدالخالق خان، قاتل محمدنادر شاه، بشمار میرفت .

قابل یادآوریست که یکی از اقداماتی که رژیم کابل برای محدودیت تماس دیپلمات ها و محصلین افغان گرفته بود، علاوه کردن ضمیمه به اصول اساسی مملکت (قانون اساسی) بود که به اساس آن مامورین وزارت خارجه، صاحب منصبان عسکری و همچنان محصلین افغانی که به پول دولت برای تحصیل در خارج مملکت اعزام میشدند اجازه ازدواج با اتباع خارجی را نداشتند.

پنج محصل افغان از پوهنتون مونت پیلنیر (Montpellier University) فرانسه که در دسمبر ۱۹۳۳ برای اشتراک در کانگرس آسیائی بدعوت رسمی دولت ایتالیا به روم آمده بودند، و چهار نفر آنها با غلام صدیق خان چرخي تماس داشتند، و به زعم راپور های استخباراتی انگلیس گویا تمام وقت شان را مصروف طرح نمودن نقشه سقوط دولت موجوده کابل بودند، هم در جمله کسانی بودند که دستگاه های استخباراتی انگلیس آنانرا تعقیب میکرد. قیوم رسول یکی دیگر از محصلین افغان که در پاریس طب میخواند پسر عبدالرسول خان قونسل جنرال افغانستان در دهلی و پسر مامای محمد هاشم خان صدراعظم بود، که محصلین از او نفرت داشتند و میگفتند که برای نظارت بر محصلین با ایشان به روم فرستاده شده است.

یک تعداد افغان های دیگر تحت تعقیب عبارت بودند از مرتضی خان پسر حاجی سید محمودخان، سید عظیم شاه خان پسر محمد غلام خان، سید سلمان محمود خان پسر سید احمدشاه خان، عبدالسلام خان پسر عبدالخالق خان، محمدخالص خان سابق سکرتر در سفارت مسکو، و محمود علی پسر عبدالحکیم خان (که غیر حاضر راپور داده شده بود).

(ادامه دارد)

د پانو شمیره: له 9 تر10

افغان جرمن آنالین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیولو مخکي په خیر و لولئ

یادداشت ها و مأخذ

غبار، میر غلام محمد (۱۹۹۹)، افغانستان در مسیر تاریخ (جلد دوم)، صفحات ۱۱۴-۱۱۵.

عبدالغفار صدیق چرخي (۲۰۰۷)، ناشنیده سخنانی از تراژیدی خانواده چرخي.

اسناد محرمانه استخبارات انگلیس، راپور شماره ۴۴ هفته ۱۶ نومبر ۱۹۳۲ دفتر استخبارات ایالت سرحدی شمال غربی.

اسناد آرشیف دفتر هند بریتانوی، مکتوب محرمانه شماره ۱۳۹، مؤرخ ۲۸ دسمبر ۱۹۲۸ مکوناچی به جان سیمون.

اسناد محرمانه استخبارات انگلیس، آرشیف دفتر هند بریتانوی، Who's Who In Afghanistan # 309

عبدالغفار صدیق چرخي (۲۰۰۷)، ناشنیده سخنانی از تراژیدی خانواده چرخي.

نویسنده و شاعر توانای کشور، محترم خالد صدیق چرخي، پسر مرحوم غلام صدیق خان چرخي، که درین اواخر کتاب ارزشمند دوجلدی "برگی چند از نهفته های تاریخ در افغانستان" را هم بچاپ رسانده اند، در یک صحبت تلفونی گفتند که عثمان خان چرخي بصورت تصادفی به اثر استعمال دوی غلط گوش شنوائی اش را از دست داده و در آن وقت برای تداوی نزد کاکایشان غلام صدیق خان چرخي که وزیر مختار افغانستان در برلین بود، رفت. تداوی گوش در آلمان سبب شد که او از ظلم و ستمی که اعضای دیگر خانواده شان در افغانستان با آن مواجه شدند، نجات یابد. عثمان خان چرخي بعداً در آلمان تحصیلات اش را در رشته طب دندان تکمیل کرد.

دانشنامه آریانا و دافغانستان تاریخ او خپرونی.

د پانو شمیره: له 10 تر 10

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنی دلیکنیزی بنی پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکي په څیر و لولئ